

**ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ****Частина 1****Варіант 369****Інструкція щодо виконання роботи**

Екзаменаційна робота з української літератури складається з 3 частин. На її виконання відводиться 4 години (240 хвилин). Рекомендуємо розподілити час на виконання роботи наступним чином: на частини 1, 2 – не більше 2 годин, на частину 3 – 2 години.

Частини 1 і 2 містять аналіз художнього тексту: уривок епічного, ліро-епічного чи драматичного твору, а також ліричний твір. Уважно прочитайте кожен з запропонованих текстів і послідовно виконайте ряд завдань, спрямованих на виявлення особливостей змісту і форми творів, а також їх зв'язок з творами інших авторів.

Аналіз тексту епічного (чи драматичного) твору має наступну структуру: 6 завдань з короткою відповіддю (B1-B3; B5-B7), які вимагають написання слова чи словосполучення, 1 завдання на встановлення відповідності (B4); 2 завдання з розгорнутою відповіддю (C1-C2), які вимагають написання відповіді обсягом 5-10 речень.

Аналіз ліричного твору містить 5 завдань з короткою відповіддю (B) і 2 завдання з розгорнутою відповіддю (C3-C4) обсягом 5-10 речень.

Виконуючи завдання C1-C4, намагайтеся сформулювати пряму відповідь на поставлене питання, уникаючи великих вступів та характеристик.

Для економії часу при виконанні завдань з короткою відповіддю пропускайте ті з них, які викликають у вас труднощі: до них ви зможете повернутися після виконання всієї роботи, якщо залишиться час.

Пристаючи до виконання завдань частини 3, виберіть один із запропонованих проблемних питань і дайте на нього письмову розгорнуту аргументовану відповідь в жанрі твору (обсяг не менше 200 слів).

За кожну правильну відповідь в залежності від рівня складності завдання можна отримати один і більше балів. Бали, отримані вами за виконання завдання, підсумовуються. Намагайтеся виконати як можна більше завдань і набрати найбільшу кількість балів.

Бажаємо успіху!

Прочитайте наведений нижче фрагмент тексту і виконайте завдання B1-B7; C1-C2.

Отак між природою, з одного боку, та людьми – з другого, й промайнули перші кроки мого дитинства золотого.

Потім – оддали мене в школу.

Школа була не проста, а Міністерства народного просвещення. Вчив мене хороший учитель Іван Максимович, доброї душі дідуган, білий-білий, як білі бувають у нас перед зеленими святами хати. Учив він сумлінно, бо сам він був *ходяча совість людська*. Умер уже він, хай йому земля пухом. Любив я не тільки його, а й його лінійку, що ходила іноді по руках наших школярських замурзаних. Ходила, бо така тоді «система» була, і ходила вона завжди, коли було треба, і ніколи люто.

Де тепер вона, та лінійка, що виробляла мені стиль літературний? Вона перша пройшлася по руці моїй, оцій самій, що оце пише автобіографію. А чи писав би я взагалі, коли б не було Івана Максимовича, а в Івана Максимовича та не було лінійки, що примушувала в книжку зазирати?

У цей саме час почала формуватися й моя класова свідомість. Я вже знав, що то є пани, а що то – не пани. Частенько-бо, було, батько посилає з чимось до барині в горниці, а посилаючи, каже:

– Як увійдеш же, то поцілуєш барині ручку.

«Велика, – думав я собі, – значить, бариня цабе, коли їй ручку цілувати треба».

Правда, неясна якась ще тоді була в мене класова свідомість. З одного боку – цілував барині ручку, а з другого – клумби квіткові їй толочив.

Чистий тобі лейборист. Між соціалізмом і королем вертівся, як мокра миша.

Але вже й тоді добре затямив собі, що пани на світі є.

І як, було, бариня накричить за щось та ногами затупотить, то я залізу під панську веранду та й шепочу:

– Пожди, експлуаторшо! Я тобі покажу, як триста літ із нас... і т. д., і т. д.

Оддали мене в школу рано. Не було, мабуть, мені й шести літ. Скінчив школу. Прийшов додому, а батько й каже:

– Мало ти ще вчився. Треба ще кудись отдавати. Повезу ще в Зіньків, повчись іще там, побачимо, що з тебе вийде.

Повіз батько мене в Зіньків, хоч і тяжко йому було тоді, бо вже нас було шестеро чи семеро, а заробляв він не дуже. Проте повіз і віддав мене у Зіньківську міську двокласну школу.

Відповіддю до завдань В1-В7 є слово чи сполучення слів. Впишіть відповіді спочатку в текст роботи, а потім перенесіть їх у бланк відповідей №1 справа від номера відповідного завдання, починаючи з першої клітинки, без пробілів і будь-яких додаткових символів. Кожну букву пишіть в окремій клітинці згідно з наведеними у бланку зразками.

В1 З якого твору Остапа Вишні поданий уривок?

Відповідь: _____.

В2 Який жанр в українській літературі започаткував Остап Вишня?

Відповідь: _____.

В3 Вкажіть справжнє ім'я та прізвище Остапа Вишні.

Відповідь: _____.

В4 Установіть відповідність між художнім засобом та прикладом з твору.

До кожної позиції першої колонки доберіть відповідну позицію з другої колонки.

Приклад	Художній засіб
А) Учив він сумлінно, бо сам він був <i>ходяча совість людська</i> .	1) гіпербола
Б) Вчив мене <i>хороший</i> учитель Іван Максимович, <i>доброї душі</i> дідуган, білий-білий, як білі бувають у нас перед зеленими святами хати.	2) метафора
В) Між соціалізмом і королем вертівся, <i>як мокра миша</i> .	3) порівняння
	4) епітет
	5) градація

Відповідь запишіть цифрами в таблиці і перенесіть до бланку відповідей №1.

Відповідь:

А	Б	В

В5 До якого жанру належить твір Остапа Вишні?
Відповідь: _____.

В6 Від якої особи ведеться оповідь у творі, що свідчить про найвагомішу ознаку автобіографічності?

Відповідь: _____.

В7 Як називається вид тропа, де зовнішня форма вислову суперечить змістові; прихована насмішка, коли про явище чи особу говориться в позитивному плані, а мається на увазі протилежне?

Відповідь: _____.

Для виконання завдань С1 і С2 використовуйте бланк відповідей №2. Запишіть спочатку номер завдання, а потім дайте відповідь на питання обсягом 5-10 речень. Відповіді записуйте чітко і розбірливо.

С1 Творам Остапа Вишні властиве глибоке проникнення у світ людини, що розуміє красу, сприймає її й сама стає творцем. Як гумор допомагає сприймати серйозне в житті з усмішкою?

С2 У яких творах українських письменників наявні автобіографічні мотиви і в чому ці твори можна зіставити з твором Остапа Вишні? (Наведіть 2-3 приклади).

Частина 2

Прочитайте наведену нижче поезію і виконайте завдання В8-В12; С3-С4.

Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.

І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.

І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.

І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

Відповіддю до завдань В8-В12 є слово чи сполучення слів. Впишіть відповіді спочатку в текст роботи, а потім перенесіть їх у бланк відповідей №1 справа від номера відповідного завдання, починаючи з першої клітинки, без пробілів і будь-яких додаткових символів. Кожну букву пишуть в окремій клітинці згідно з наведеними у бланку зразками.

В8 Вкажіть прізвище автора поезії «Рідна мати моя».
Відповідь: _____.

В9 Як називається єдинопочаток, повторення окремих слів чи словосполучень на початку віршованих рядків, використаних у поезії?
Відповідь: _____.

В10 Визначте розмір, яким написано поезію (не вказуючи кількість стоп).
Відповідь: _____.

В11 З наведеного нижче переліку виберіть три назви художніх засобів та прийомів, що використані автором у рядках
*Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.*

Хай на ньому *цвіте* росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.

- 1) поетичне звертання
- 2) метафора

- 3) гіпербола
- 4) градація
- 5) епітет

Відповідь: _____

В12 Вкажіть спосіб римування поезії.

Відповідь: _____.

Для виконання завдань С3 і С4 використовуйте бланк відповідей №2. Запишіть спочатку номер завдання, а потім дайте відповідь на питання обсягом 5-10 речень. Відповіді записуйте чітко і розбірливо.

С3 Про що свідчить той факт, що поезія «Рідна мати моя» («Пісня про рушник») стала народною піснею?

С4 Хто з українських поетів звернувся до образу матері і в чому вірш «Рідна мати моя» («Пісня про рушник») перекликається з творами цих поетів? (Наведіть 2-3 приклади.)

Частина 3

Для виконання завдання частини 3 використовуйте бланк відповідей №2. Виберіть тільки ОДНЕ з наведених нижче завдань (С5.1, С5.2, С5.3). У бланку відповідей запишіть номер вибраного вами завдання. Дайте повну розгорнуту відповідь на проблемне питання (обсяг не менше 200 слів), використовуючи необхідні теоретично-літературні знання, опираючись на літературні твори, позицію автора і по можливості розкриваючи власне бачення проблеми. Відповідь записуйте чітко й розбірливо.

С5.1 Визначте, на яких соціальних проблемах наголошує І. Котляревський у фрагменті пісні з п'єси «Наталка Полтавка»:

*Всякий, хто вище, то нижчого гне,
Дужий безсилою давить і жме,
Бідний багатого певний слуга,
Корчиться, гнеться перед ним, як дуга.*

C5.2 Розкрийте трагедію людини, відірваної від рідної землі у драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня».

C5.3 Рідне слово в творчості придністровських письменників.

Відповіді

Варіант 369	
B1	«Моя автобіографія» <i>або</i> Моя автобіографія
B2	усмішка
B3	Павло Губенко
B4	2,4,3
B5	гумореска
B6	від першої <i>або</i> першої
B7	іронія
B8	Малишко
B9	анафора
B10	анапест
B11	1,2,5
B12	перехресне

Приклади відповідей випускниці до завдань частини С.

C1. Творчість Остапа Вишні – унікальне явище в українській літературі. Саме він започаткував жанр усмішки. У своїх творах він з усмішкою ставиться до всього, навіть серйозні явища описує через призму гумору. Наприклад, в його «Мисливських усмішках» описано «полювання» звичайних чоловіків. Адже ті ніколи не вбивали жодної тварини, а ходили в ліс лише відпочити та насолодитися дружньою розмовою. Також часто в творах О. Вишні тварини розумніші за людину.

Таким чином, з гумором та іронією автор закликає нас любити природу та навколишній світ, пишатись ними і берегти їх.

C2. Твір Остапа Вишні «Моя автобіографія», як і твори Олександра Довженка «Зачарована Десна» та Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном», є автобіографічним. В них дуже гарно розкриті людські почуття, простежується безмежна любов до землі, до рідного краю, до людей.

«Зачарована Десна», як і «Моя автобіографія» вражає чудовим описом казкового світу дитинства, незіпсованої дитячої душі, яка ще така світла і чиста.

«Три зозулі з поклоном» можна зіставити з «Моєю автобіографією» у моральній красі людини. Герої цих творів духовно сильні та мужні, терпляче справляються із життєвими незгодами.

Таким чином, ці твори співпадають за темою моральної та духовної величі людини.

C3. «Пісню про рушник» можна назвати народною, незважаючи на те, що вона має автора. По-перше, ця поезія має багато тропів: епітетів («солов'їні гаї»), метафор («цвіте доріжка»), порівнянь («рушник простелю, наче долю»), і поетичне звертання («рідна мати моя»). По-друге, одне із найважливіших місць займають образи рідного краю та матері. Автор вважає їх найголовнішим скарбом у своєму житті, ставиться до них із великою пошаною та любов'ю («і в дорогу далеко ти мене на зорі проводжала, і рушник вишиваний на щастя дала», «Хай на ньому цвіте росяниста доріжка, і зелені луги, й солов'їні гаї»). По-третє, образ рушника. Саме рушник є неодмінним символом українського народу, тому його наявність протягом всього твору викликає думки про звичайний народ, про селян (« я візьму той рушник, простелю, наче долю...»), «І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю...»).

Таким чином, різноманітність тропів, поважне ставлення до матері та землі, символ-рушник наводять на думку, що поезія Андрія Малишка «Пісня про рушник» є народною.

C4. Багато українських письменників звертались до образу матері, наприклад, Василь Симоненко («Лебеді материнства»), Дмитро Павличко («Два кольори»), Андрій Малишко («Пісня про рушник») та інші. Ці три поезії поєднує тема материнської любові та пошана синів до неї. Так, твори Андрія Малишка і Дмитра Павличка співзвучні в

наявності образу рушника, при чому другий автор з більшою журбою згадує свою мати, часи, проведені з нею, і пише, що червоний колір – то любов, а чорний – смуток:

Два кольори мої, два кольори:

Червоне – то любов, а чорне – то журба.

Поезії «Лебеді материнства» і «Пісня про рушник» об'єднані не тільки материнською любов'ю, а й пошаною до рідного краю:

Можеш вибирати друзів і дружину,

Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Таким чином, ці твори перекликаються не тільки в образі материнства, а й в любові до рідного краю.

С5.3. Слово. Мова. Здатність виразити свої думки за допомогою слів та речень – ось що відрізняє нас від інших істот нашої планети. Адже мов багато, тому рідна – це щось дороге, близьке до серця, тому що саме з нею пов'язані перші кроки, друзі, кохання і, звісно, Батьківщина.

Образ рідного слова, рідної мови яскраво виражено в творчості придністровських письменників. Особливо поети у своїх творах возвеличують рідну мову, пишаються та сумують за нею.

Дуже цікаво пише про слово Галина Васютинська у вірші «Рідна мова». Вона возвеличує її, уособлює у могутню істоту, яка може «покарати і у прірву кинуть» або «ледь пророщений талант підхопить, розвинуть». Авторка стверджує, що слово – це те, чим можна загубити або врятувати людину, воно відіграє найважливішу роль у людських стосунках:

Висловити можна все, що спаде на думку.

Слово – вище над усе у людських стосунках.

В поезії «На рідній мові» Надія Делимарська виражає своє сумління за рідним краєм, за рідною мовою. Вона з нетерпінням чекає зустрічі з ним і з ніжністю пригадує:

Цвіт від вишні впаде на коси, серце знову співати просить:

Пісня, думка, вітання слово і молитва – на рідній мові.

А в поезії «Мова предків» Дмитро Шупта розкриває велич, могутність мови. Він стверджує, що мова – це скарб народу, в ній відображено його історію і характер, її треба берегти та поповнювати, адже саме вона є нашим зв'язком з минулим та майбутнім:

Жити мова починає в предках,

Переживши без статечних нас.

Отже, в кожного з нас є своя рідна мова, яка є найдорожчою за всі інші, а придністровським письменникам вдалося чітко передати цю безмежну любов та пошану в своїх творах.